

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 8/2016

Česká alianční politika mezi summitem NATO ve Walesu
a ve Varšavě

—

Červen 2016

Česká alianční politika mezi summitem NATO ve Walesu a ve Varšavě

—

Jakub Kufčák*

Červen 2016

*Autor vyjadřuje výhradně soukromé názory.

Tento briefing paper byl připraven v rámci projektu „Budoucnost NATO po varšavském summitu“.

© 2016 Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Všechna práva vyhrazena.
Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem vydavatele.

Summit Severoatlantické aliance tradičně patří k vrcholným bezpečnostním událostem, které ukazují stav transatlantické vazby mezi Evropou a Severní Amerikou, tvořící páteř evropské bezpečnosti. V obecném smyslu pak vypovídají o aktuální náladě „Západu“ jako globálního bezpečnostně-vojenského aktéra. Přelomové summity také vyznačují milníky procesu přizpůsobování se nejmocnější Alianci světa na staré i nové bezpečnostní výzvy.

Ve Varšavě musí NATO pokračovat v adaptaci na změněné bezpečnostní prostředí a navázat tak na výsledky summitu ve Walesu z roku 2014. Leitmotivem zůstává důvěryhodná **odpověď Aliance na avanturistickou politiku Ruska**, která popřela základní pravidla evropské bezpečnostní architektury (nejprve vůči Gruzii a nyní proti Ukrajině). Směrem na jih současně NATO **ve velké části arabského světa čelí krizi uspořádání státu**, což je problematika nalézající se na pomezí zahraniční, rozvojové a bezpečnostní politiky (mimo jiné migrační a uprchlická krize).

Západ vstupuje do této éry s pokračující skepsí vůči užitečnosti hned několika dosavadních prostředků k řešení krizí. Polovičaté zapojení NATO v Libyi v roce 2011 i pozdní angažmá koalice států proti *Daesh* značí omezenou vůli nasadit vojenské síly i skepsi vůči efektivitě tohoto kroku. Otazníky kolem budoucnosti Afghánistánu i charakteru aliančního angažmá reprezentují nedůvěru vůči možnosti vystavět v neevropských společnostech v krátké době fungující stát dle našich měřítek. Po arabském jaru se k tomu přidávají otázky nad udržitelností politiky podpory arabských autoritářů, kterou si Evropa „kupovala“ bezpečnost v době před revolucemi na Blízkém východě.

Kromě těchto zásadních bezpečnostních otázek je pro Českou republiku důležitý i rozměr regionální. Úspěch či neúspěch polských ambicí spojených s pořádáním aliančního summitu může mít dopady nejen na situaci na tzv. východním křídle NATO, ale také na další rozvoj obranné a bezpečnostní spolupráce ve středovýchodní Evropě (např. rámec V4).

Alianční přítomnost na východním křídle NATO: Praha aktivní, „neohrožená“ a lehce zmatená

Od summitu ve Walesu v roce 2014, na kterém NATO nalinkovalo kompromisní cestu mezi ujišťováním znejistěných spojenců (prostřednictvím např. rotačních cvičení) a zachováním dostatečné flexibility v obou strategických směrech (např. reforma Sil rychlé reakce NATO), byla hlavním jablkem sváru **podoba přítomnosti aliančních jednotek na území východních členů NATO**. Probíhala tak nevyhlášená přetahovaná mezi „ujišťovateli“, pro které je Akční plán připravenosti (RAP) z Walesu uspokojivou odpovědí na ruský avanturismus, a „odstrašovatelí“ (země východního křídla Aliance), kteří žádají rozsáhlejší změnu aliančního postoje a politiky odstrašování.

Polská pozice se však s blížícím se summitem začala posouvat směrem k pomyslnému aliančnímu středu. Odpor Francie, která se staví proti vázání sil na východě na úkor jižního směru, a Německa, které žádá respektování zakládajícího aktu vzájemných vztahů NATO-Rusko z roku 1997, se ukázal v současné situaci pro Poláky nepřekonatelným. Pomyslný příkop pomohla částečně zasypat březnová iniciativa Washingtonu zčtyřnásobující rozpočet určený na evropské vojenské kapacity a zvyšující počet amerických brigád umístěných v Evropě ze dvou na tři.

Vyprofiloval se tak další kompromis, který varšavský summit potvrdí. Jedná se o rotační (ale průběžnou) **přítomnost alianční multinárodní jednotky o velikosti posíleného praporu** (cca tisíc vojáků) **ve čtyřech zemích – Polsku, Lotyšsku, Litvě a Estonsku**. Vedoucími zeměmi těchto čtyř jednotek se mají stát USA, Německo, Velká Británie a pravděpodobně Kanada. Klíčovým požadavkem Varšavy se tak staly reálné bojové schopnosti těchto jednotek.

Česká republika se do cvičení na východním křídle zapojila extenzivně mimo jiné při cvičení leteckých návodčích či pravidelným vysíláním letadel L-159. V reakci na evoluci konceptu aliančních Sil rychlé reakce také ČR zdvojnásobila svůj původně plánovaný příspěvek pro rok 2016 a udržela svůj vysoký příspěvek z roku 2015, kdy se přihlásila s příspěvkem svých speciálních sil i do vznikajících aliančních Sil velmi rychlé reakce.

Na druhou stranu česká pozice vůči přítomnosti NATO na východním křídle byla lehce chaotická. Výrok ministra obrany z května 2014 vyjadřující se skepticky k otázce možných aliančních základů na území ČR ukázal, že vláda nechápe Česko jako

součást množiny států přímo ohrožených novou bezpečnostní situací v Evropě. To potvrdilo i následné premiérovo nepromyšlené odmítnutí snahy zvyšovat vojenskou přítomnost NATO v Evropě. Sobotka sice svá slova hned další den korigoval s odkazem, že myslel pouze alianční přítomnost v ČR, avšak reakce koaličních partnerů ukázala, že ani ministr obrany ani premiér neprodiskutovali takto zásadní problematiku v rámci vládní koalice předem.

Že má **Praha zájem vystupovat z pozice „nefrontového“ státu NATO** potvrdil i bukurešťský summit zemí východního křídla Aliance z října 2015 pořádaný rumunským a polským prezidentem. Česká republika na něm podpořila snahy Polska a dalších zemí tzv. východního křídla NATO, zároveň však Praha deklarovala, že se nachází v odlišné pozici, neboť se necítí ohrožena stejně jako hraniční země NATO. Také vyslání předsedy dolní komory českého parlamentu na setkání osmi prezidentů bylo pro regionální partnery dokladem nízké důležitosti této otázky v očích českých politiků.

Pozitivní ohlasy naopak zaznamenalo české předsednictví V4, které úspěšně iniciovalo **závazek států V4 společně přispět k průběžné rotační přítomnosti NATO v Pobaltí**. Symbolicky tak vykřesalo plusové body z neúspěchu transformace společné visegrádské Bojové skupiny EU na trvalou modulární jednotku V4. A to přesto, že se v praxi jedná pouze o „onálepkování“ jednotlivých národních příspěvků států V4 do aliančních aktivit. Není ale také zcela jasné, zda tyto příspěvky budou součástí výše zmíněných bojových zhruba tisícíhlavých multinárodních jednotek NATO.

Zahraniční cestou ministra obrany po třech pobaltských zemích z počátku června vyslala Praha zhruba měsíc před summitem vůči tomuto regionu další pozitivní gesto, kterým ukázala, že vnímá pocit ohrožení svých spojenců.

Stírání tradičního dělení rolí mezi NATO a EU: Praha apelující a zaspávající

Větší spolupráce mezi EU a NATO patří k evergreenům od položení základů evropské obranné a bezpečnostní identity na konci 90. let. V březnu 2016 byla napsána další kapitola tohoto příběhu, když NATO na základě iniciativy Německa a Turecka souhlasilo se zapojením do řešení migrační a uprchlické krize.

Aktivita NATO proti pašerákům lidí v Egejském moři ukazuje, že **tradičně chápaná dělba práce mezi NATO a EU se do určité míry stírá**. Nasazení alianční Stálé námořní skupiny 2 na operační podporu Řecka, Turecka a evropské agentury Frontex je asi nezřetelnějším signálem, že při čelení komplexním bezpečnostním výzvám současné doby bude potřebná silnější spolupráce obou organizací.

Z Prahy však již od konce prázdnin 2015 zaznívala vůči NATO z úst ministra financí kritická slova, aby kvůli migrační a uprchlické krizi ochránila jižní hranice Schengenského prostoru. Překvapivě se pak tento návrh stal i diskuzním bodem během pražské návštěvy generálního tajemníka NATO. Apel na vyslání aliančních lodí k potápění prázdných lodí pašeráků lidí a zapojení se do ostrahy hranic Turecka však byl dvojitým zásahem mimo terč – k zapojení Aliance sice nakonec došlo, ale ve zcela jiné podobě.

Možnou úlohu NATO v migrační krizi si následně koalice vyjasňovala přes vzájemné negativní reakce v médiích. To již tradičně ukázalo, že **posuny v alianční problematice nejsou na vládní úrovni strategicky řešeny**. Naopak německou aktivitu, která nakonec vyústila v konkrétní zapojení NATO, Praha prakticky zaspala.

Nad dalším zapojením NATO v migrační a uprchlické problematice zauvažoval premiér nahlas v médiích v dubnu 2016, kdy po pracovním obědě s rakouským prezidentem prohlásil, že Aliance by se v případě přesměrování migračního proudu přes Libyi do Itálie měla „možná“ připravit i na provedení vlastní operace.

ČR také patří k zemím, které nutnost větší spolupráce NATO a EU obecně verbálně podporují. Je ale otázkou, nakolik se jedná o opravdový postoj či pouze opakování frázi. Zmizení principiální opozice Spojeného království vůči dalšímu rozvoji obranné identity EU ukáže, jaký postoj Prahy k „duplikování“ obranných kapacit v rámci EU opravdu je.

Politika rozšiřování NATO: Praha opatrná

V období mezi summitem ve Walesu a Varšavě vláda otupovala dosavadní image Česka jako tzv. nové členské země tradičně a entusiasticky podporující alianční politiku rozšiřování. To se projevilo např. jak při projevu premiéra v parlamentu na konci září 2014, tak při pražské návštěvě gruzínské ministryně obrany v červnu 2015.

Sobotka v poslanecké sněmovně několik týdnů po konání summitu ve Walesu upozorňoval, že za cenu eskalace vojenského napětí mezi západem a Ruskem není žádné rozšiřování možné. Při gruzínské návštěvě pak ministr obrany opomenul zmínit pozici ČR ohledně udělení tzv. Akčního plánu členství (tzv. MAP), na který Gruzie marně čeká od roku 2008. Co však netaktně uvést neopomenul, byla nutnost mít v souvislosti s přičleňováním Gruzie do NATO na zřeteli názor Ruska.

Výsledná image české alianční politiky tak připomíná kombinaci gest „spolehlivého spojence“ v podobě kvalitních příspěvků do aliančních aktivit a rétoriky, která svým ústupem od podpory politiky rozšiřování a distancováním se od bezpečnostní situace na východním křídle často připomíná nepovedený český pokus o německou *Ostpolitik*.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum AMO je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na českou zahraniční politiku.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar AMO se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jeho jádrem je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízí odbornou expertizu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

www.amo.cz

